

Een lofdicht op een Weerter molenaar.

In deel I van 'Molens in het Weerter land', samengesteld door Drs. G.C.M. Egelie en uitgegeven door de Molenstichting Limburg, geeft de auteur op pagina 26 e.v. een beschrijving van de lotgevallen van de voormalige Clercx'molen, welke tot de jaren 1910/1912 gestaan heeft in de huidige Stationsstraat, vroeger de Dries geheten. Hij toont hierin aan, dat deze molen, oorspronkelijk in gebruik als schors-, run- of eekmolen doch na 1900 als graanmolen, zeker moet dateren van 1844, doch dat het stichtingsjaar vermoedelijk veel eer-

der moet liggen. Het blijkt, dat dit vermoeden inderdaad juist is en dat de molen gebouwd is tussen de jaren 1817 en 1820.

In een bundeltje losse papieren, dat het gemeentearchief van Weert onlangs van een particulier ten geschenke ontving, bevond zich een bij J.J. Titeux te Maeseck gedrukt lofdicht op de run-, graan-, gort- en oliemolen van Joannes Jacobus van Aken te Weert. Dit lofdicht, dat wij hieronder in zijn geheel weergeven (auteur en datum zijn onbekend) is niet alleen interessant omdat het een aardig Weerts tijdsgedicht is uit het begin der negentiende eeuw maar ook omdat het wat meer licht werpt op de ouderdom en de oprichter van bovengenoemde molen van Clercx.

Uitg. Emmanuel Smeets, Weert. No. 9885

Clercx' molen te WEERT.

Fotocollectie Gemeente Archief, Weert.

RUN-GRAEN-GORT- EN OLIE MOLEN
OPGERECHT
DOOR J. JACOBUS VAN AKEN.

TOT GEMAK EN GERIEF DER STAD WEERT EN BUER-GEWESTEN.

STAD WEERT O! die voorheen mogt roemen op uw Vesten,
Door sterkheid wyd vermaert in oosten en in westen,
En waer aen vyands heyr gy men'ge neerlaeg brogt,
Toen gy zoo dapperlyk voor land en Godsdienst vogt.
Den helden mood als dan scheen als u aengebooren,
En elke *Weerter* Vent gelyk aen eenen toren.
Die hev'g aengetast wykt voor geen slag of stoot,
Trotseerde onbeschroomt de wonden en de dood.
Uw moed alom geroemt heeft naeder nog gebleken,
Toen gy zoo onverschrikt het *Monster* hebt doorsteken,
Dat onder schyn van *Roch* uw grootmoed had gerackt,
En hebt als dan uw naem onsterfelyk gemaekt,
Ik wil hier gaen voorby veel and're kloeke daeden,
Waer mede doorgaens uw jaerboeken zyn beloaden,
Als; een party *Bien* u onverwagt besprong;
Maer wiens stoit bestaen nog stouter gy bedwongt....
Uw Luyster, zoo het scheen, was thans geheel verdweenen,
Uw schoon en sterk Kasteel was niet, als hoopen steenen;
De Kloosters, die voorheen de Godsdienst had gesticht,
Vertoonen nu n'k meer als groutwel aen 't gezicht.
Men had u nog gevleyt, gelyk het heeft gebleken,
Met 't voordeel van een Vaert; en zy was reeds gesteken,
Langs waer ons komen moest den baring, 't Engelsch leer,
Kaes, stokvis, aberdaen en and're zaken meer.
Als gro'ven fynen thee voor kwezels en begynen,
Die tussehen dezen drank vergeeten all'haer pynen;
En caffe, rum, tabak voor mannen van verstand,
Die met dit tydverdryf regeeren 't Vaderland:
Jae WEERT had metter tyd door overloed van waeren
Het trotsig *Amsterdam* eens konnen evenaeren,
En trekken tot haar merkt langs zoo bekwaame bron
Wat *Goa* of *perou* met scheepen zenden kon...
Daer nu dit is gestackt, en d'oorlog schynt gebannen,
Van vesten ook ontblood steunt *Weert* slegts op wys mannen,
Door welkers zorg haer wal in wandel weg gekeert
Met boomen wel beplant, haer inkomst heeft vermeerct,
Dit geeft gelegenheid, om hier gewag te maeken
Van eenen schrand'ren man, ik zeg! den Heer *VanAken*,
Die met een stout ontwerp, en even als een held,
Doch op een ander wys komt treden in het Veld:

En met geen piek of zweerd, maer met zyn goude stukken
Doet al wat hy verzint, naer wil en wensch gelukken;
Bedoelt 't gemeene best, en wilt dat ider leeft,
En dat zyn mede-mensch den kost en kleeren heeft;
niet zoo wie menig vrek, die doof aen alle klagten
Den Werkman maenden lang naer arbeids loon doet wagten;
Hy is van ander aert, en by hem, zoo ik merk,
Een vlytig ambagts man vindt altyd geld by 't werk:
En daer veeltyds een Vrouw belemmering kan baeren
In menig wys beslyt; liet hy het houwlyk vaeren,
Waer staeg een Vroome man bevreesd voor het gekyf,
Zyn winst verdydelt ziet door een onwillig Wyf.
Den man naer ouden trant gebruikt alleen zyn schlyven
Om uyt zyn Vader-stad de ledigheid te dryven,
Een Bron waer uyt doorgaens vlocyt allerhande kwaed,
Als armoed, dievery, de peste van den staet...
Den Leerbereiders stiel nam toe in onze streken,
En stad Weert tellt er meer als zeven, zoo ik reken
Een *Molen* voor de *Rin* en *Gort* was verr van d'hand,
Dit baerde groote kost en 't geld gieng buyten 't land;
Om aen die zwaerigheid voor goet een eind te maeken,
En 't aengehaelde kwaed ten deele ook te staeken,
Van Aken heel bezorgt voor 't algemeen belang,
Verzint, beraemt, gebiedt; de *Molen* is aangang,,
Hoog, wigtig steengebouw, Verwondering der Volken,
Dat met zyn leyen kop te raeken schynt de wolken,
En door zyn vastigheid gelyk aen ene rots.
Den tyd die al verslindt, en wind en blixem trotst,
Een stout vier voudig tuyg, dat eeuwen lang moet dueren
En dat niet wyken moet voor *Troyens* sterke mueren:
Een werk dat ider pryst, gebouwt van hond en steen.
Tot dienst, gemak en winst van allen in 't gemeen,
Een pronkstuk weergaloo's 't geen zal den naem *Van Aken*
Door heel het Nederland alom Roemrugtig maeken
En dat ook strekken moet tot glorie van stad *Weert*
Die in dit konstig werk haer luyster ziet vermeerct,
Geluk O! Weertenaers die nu niet als voor heden
Moet buyten 't Vaderland uw geld aen loon besteden
Van Aken zag dit in, hy leent zyn zorg en hand,
Veel kosten spaert gy thans, en 't geld blyft in uw land.

JOANNES JACOBUS VAN AKEN

God verlange uw levens draet,
Zo lang als dees Molen staet.

Te MAFSLYCK, gedrukt by J. J. TITELX, op de Hepper Straat.

Wie was deze Joannes Jacobus van Aken?

Uit de registers van de Burgerlijke Stand van Weert blijkt, dat aldaar op 4-11-1820 is overleden de 67-jarige ongehuwde Joannes Jacobus van Aeken, geboren en getogen te Weert, van beroep leerlooier, wonende in de Langstraat en zoon van Andries van Aeken, in leven schoenmaker en van Helena Knaepen. Ook de in het gedicht genoemde van Aken was ongehuwd, want zo lezen wij . . . 'En daer veelyds een Vrouw belemmering kan baeren In menig wys besluit; liet hy het houwyk vaeren' . . . . Dat het ondanks een andere schrijfwijze inderdaad om dezelfde persoon gaat, blijkt uit de Memorie van Successie' omtrent zijn nalatenschap, opgemaakt te Weert 10 april 1821 door zijn oom-zeggers Servaes Nouwen en Elisabeth Thijssen. Na verklaard te hebben, dat Jean Jacques van Aeken zonder testament nagelaten te hebben op 4-11-1820 in zijn woonhuis in de Langstraat is overleden, geven zij een overzicht van de nagelaten activa en passiva. Het blijkt, dat hij een zeer bemiddeld iemand was geweest, want het totaal van zijn bezittingen bedroeg de voor die tijd zeer respectabele som van Fl. 36544,78. Onder de aan hem toebehorende onroerende goederen is ook vermeld een windmolen, gelegen buiten de z.g. Langpoort, en de waarde ervan werd getaxeerd op Fl. 5340,—. Onder de passiva of schulden wordt genoemd een bedrag van Fl. 228,37, verschuldigd aan René van Driel, molenbouwer te Eindhoven. Omdat de eerder genoemde molen van Clercx gelegen was op slechts 150 m. buiten de Langpoort, volgt dat de door van Aken opgerichte molen dezelfde was als de latere Clercx'molen. Wanneer is deze molen door van Aken gebouwd? In het lofdicht is sprake van . . . 'Stad Weert O! die voorheen mogt roemen op Uw vesten, Door sterkheid wyd vermaert in oosten en in westen', . . . en . . . . 'Van vesten ook ontblood . . .'. Welnu tot sloping van de vestingwerken van Weert werd overgegaan bij raadsbesluit van 7 januari 1817 'teneinde te voorzien in werkgelegenheid voor behoeftigen'². Waarschijnlijk is de molen zelfs opgebouwd met de brikken afkomstig van deze vestingwerken. Hiermee stemt dan ook overeen, wat W. Lenaers (die de molen in zijn jeugd jaren nog heeft gekend) in 1930 schreef: . . . Op de Dries te Weert bevond zich Clercx Meule. Het was een steenen molen met ongemeen dikke muren, waarschijnlijk opgetrokken met steenen uit de voormalige vestingswerken'³. Uit het bovenstaande mag dus geconcludeerd worden, dat deze molen is opgericht tussen 1817 en 1820. Het gedicht bevat verder nog enkele regels, die interessant genoeg zijn om ze er even uit te lichten. Vooreerst wordt er een zinspeling gemaakt op de Weertenaren als rogstekers, maar ook is er sprake van de 'party Bleu'. Deze z.g. 'partie bleu' komt ook voor de in de

kroniek van Weert, in 1892 door Flament samengesteld.⁴ Volgens Flament zou het verhaal van de partie bleu ontleend zijn aan een oud liedje, doch wat dit voorval precies inhield had hij niet kunnen achterhalen en ook thans is hierover niets meer bekend dan wat Flament er over vertelt. Volgens deze zou een bende straatrovers of soldaten, gekleed in wit en blauw, op 7 augustus 1760 's middags rond 2 uur via de Maaspoort onverwachts de stad zijn binnengedrongen om de inwoners 3000 dukaten af te persen onder bedreiging van het in brand steken van de stad. Hierop werden de schutterijen te weer geroepen, die er na een moedig gevecht in slaagden de partisanen gevangen te nemen. Verder is er in het gedicht nog sprake van . . . 'de Vaert, die reeds gesteken was . . .', waardoor de stad en belangrijke handelsplaats had kunnen worden, doch die . . . 'nu is gestaekt . . .'. Hiermede is bedoeld de Noordervaart als onderdeel van het Grand Canal du Nord, dat keizer Napoleon had willen graven als verbinding van de Schelde met de Rijn. Het kanaal is er echter niet gekomen doordat de krijgskansen van Napoleon keerden. Slechts van 1808-1812 is er aan gewerkt. Wel was het gedeelte van Loozen langs Weert naar Nederweert reeds gereed; de Franse naam Bassin voor de Weerter haven herinnert nog steeds aan die tijd. Toch is dit initiatief van Napoleon voor Weert niet zonder gevolgen gebleven, want toen koning Willem I der Nederlanden in 1822 begon met de aanleg van de Zuid-Willemsvaart maakte hij in onze omgeving gebruik van het reeds aangelegde gedeelte van Napoleons kanaal. Anders zou er waarschijnlijk een veel rechtere route voor de Zuid-Willemsvaart van Maastricht naar 's-Hertogenbosch gekozen zijn en zou Weert voor het waterverkeer links zijn blijven liggen.⁵

De hoop, waarmee de dichter besloot: God verleng uw levens draet, Zo lang als dees Molen staet' ging niet in vervulling, want reeds in 1820 overleed de oprichter. De molen zelf heeft het langer uitgehouden n.l. tot de jaren 1910/1912. Met de onderdelen ervan werd de nog bestaande St. Annamolen op Weert-Keent opgebouwd.

J. Henkens

¹) Aanwezig in het Rijksarchief Maastricht.

²) Inv. nr. 302 van 'Inventaris van het nieuw-archief der gemeente Weert' door J. Henkens.

³) Lenaers, W: 'Uit het west-Limburgse Molenland' in de Nedermaas 1930 nr. 8.

⁴) A.J. Flament: 'Chroniek van de Heerlijkheid Weert, getrokken uit de stadsrekeningen, charters en andere oorspronkelijke bescheiden' in: Publications 1892.

⁵) Mr. St. Smeets: 'Weert in het begin der negentiende eeuw' 1949.